

150 години

Болградска гимназия

На 1 май 1859 г. е тържествено открита и осветена Болградската гимназия. Това първо по рода си българско средно училище е създадено от българската общност в Бесарабия и е финансирано с обществени средства. Гимназията в Болград обединява елита на българската интелигенция и се превръща в първата крупна образователна и културна институция до Освобождението на България през 1878 г. Тя подготвя българи-патриоти, които участват в освободителното движение и стават видни учители, лекари, ректори, министри и генерали в Отечеството ни след Освобождението.

СЪЗДАВАНЕ НА БОЛГРАДСКАТА ГИМНАЗИЯ

За първи път идеята за българско средно училище на българите в Бесарабия дава украинския българофил Юрий Венелин (Георгий Хуца). През 1832 г. съставя проект за превръщане на Болград в център на българското образование, за откриване на Централно училище и полагане основите на Национален български музей. Представителите на бесарабските българи в навечерието на Кримската война правят постъпки пред руското правителство за откриване на гимназия в Болград, но войната отлага изпълнението на тези планове. Кримската война завършва с Парижкия мир от 1856 г., съгласно който 39 български села и гр. Болград преминават в територията на васалното на Турция княжество Молдова, което от своя страна се обединява с княжество Влашко в една държава – Румъния. Голяма част от бесарабските български колонии с административ-

ния си център Болград са в румънска територия от 1856 до 1878 г. Когато завършва Руско-турската война от 1877–78 г., Бесарабия отново се връща в границите на Руската империя. През 1857 г. турският султан назначава за държавен глава на Молдова княз Никола Богориди, внук на Софроний Врачански и син на висшия турски сановник княз Стефан Богориди, българин от Котел. В края на 1857 г. в Болград на общо събрание делегатите на българските колонисти изготвят тъй наречения Мирски приговор (решение на общините), подписан от хиляди българи, който е представен през януари следващата година на княз Никола Богороди от българските първенци Панайот Греков и Георги Минчев. В Мирския приговор е решен въпросът за финансирането на гимназията от наемите на обществени имоти. По това време в столицата на Молдова, гр. Яш, пристига Георги Раковски, който е изпратен от българите в Галац, за да моли Никола Богориди

да разреши откриването на българска печатница. Раковски се запознава с двамата бесарабски делегати Греков и Минчев и взема присърце делото за откриване на гимназия в Болград. Георги Раковски, който е съгражданин и съученик на Богориди, ходатайства пред него и князът поема ангажимент да издаде указ за откриването ѝ.

ХРИСОВУЛ ЗА ОТКРИВАНЕ НА БЪЛГАРСКА ГИМНАЗИЯ В БОЛГРАД

Бесарабските българи избират попечителен комитет, който изработва правилник на гимназията и го изпраща за обсъждане и на Одеското българско настоятелство. След като са изпълнени всички формалности на 10 юни (22 юни нов стил) 1858 г. на двамата членове на Попечителния комитет Панайот Греков и Никола Парушев е връчен указ за откриване на средно учебно заведение в Болград. Указът, известен още като Хрисовул (грамота), има встъпителна част и 14 параграфа. Според него гимназията ще се издържа от средствата, получавани като аренда или такси от обществените имоти: таксите от риболова в езерата на Бесарабия, два плавателни моста, пет кръчми и земи под аренда. В Указа се посочва, че средното училище ще бъде достъпно за децата на всички български колонисти, както и юноши, дошли от поробените български земи. Единственото ограничаващо условие е учениците да са от православно вероизповедание. Според Хрисовула целта на гимназията е не само да подготви учители и служители, но да отвори път на младежите да продължат обучението си в университети. Учебният процес е в две степени: първата е трикласна,

а втората е четирикласна.

В Хрисовула е включен и учебният план за двете степени на гимназията. В горния курс на гимназията се изучават седем езика: български, румънски, френски, немски, църковнославянски, латински и старогръцки. Всички учебни дисциплини, освен румънски език, се преподават на български.

На 15 март 1859 г. със заповед на Министерството на просветата за първи, макар и временен директор на Болградската гимназия се назначава Сава Радулов. На 1 май 1859 г. тържествено е открита и осветена Болградската гимназия, а на 3 май същата година са приети и първите ученици.

УЧЕБНИТЕ ЗАНЯТИЯ

Те започват през септември 1859 г. Болградската гимназия е и административен и учебно-методически център за училищата в българските колонии. Директорите на гимназията назначават учители, контролират цялостния учебно-възпитателен процес, снабдяват ги с учебници и учебна литература.

През 1864 г. в Болградската гимназия за първи път се отбелязва празникът на светите равноапостоли Кирил и Методий, който е и патронен празник на училището.

ДИРЕКТОРИ

Директорите на Болградска гимназия са видни български възрожденци с европейско образование. Благодарение на тях гимназията се превръща в огнище на българската духовност и култура. Болградската гимназия е административен и учебно-методически център за училищата в бъл-

гарските колонии и директорите на гимназията са тези, които назначават учители или ги освобождават от длъжност, контролират цялостния учебно-възпитателен процес, снабдяват ги с учебници и учебна литература.

Първият директор **Сава Радулов** от Панагюрище е назначен за временен директор през 1859 г. Той е завършил Ришельовския лицей в Одеса. Той е виден български книжоник и педагог, автор на редица учебници и един от основателите на Българското книжовно дружество в Браила, което през 1911 г. прераства в Българска академия на науките.

Вторият директор **Димитър Мутев** от Калофер завършва също Ришельовския лицей, следва в Берлин и Бон физика и естествени науки и става доктор на Берлинския университет. Той устройва пансиона и създава печатница към гимназията. Директор е от 14. 10. 1859 г. до смъртта си през януари 1864 г.

Д-р Георги Миркович от Сливен е третият директор (30. 1. до 12. 8. 1964). Завършил е медицина в Монпелие, Франция.

Теодосий Икономов от Свищов завършва гимназия в Киев и славянска филология в Свищов. Той е директор в периода от 12. 8. 1864 г. до 26. 11. 1864 г. и от 15. 3. 1867 г. до 25. 1. 1869 г. Той издава в печатницата на гимназията списание „Общ труд“.

Д-р Васил Берон от Котел, племенник на д-р Петър Берон, завършва медицина и защитава докторат във Вюрцбург, Германия. Директор е от 26. 11. 1864 г. до 15. 3. 1867 г. Той увърждава гимназията като образцово средно европейско училище.

Румънецът **Титус Парву**, който неуспешно се опитва да засили румънското влияние, е временен директор от 27. 1. 1869 г. до 20. 12. 1870 г.

Павел Тедорович (Тодоров) от Лясковец е последният български директор в Болгоградската гимназия. Завършва историко-философския факултет на Московския университет. Бил е учител в гимназията, а на 28. 12. 1870 г. е назначен за директор. Павел Тедорович води активна борба за запазване българския характер на гимназията, която се оказва неуспешна и той умира внезапно на 5 юли 1881 г.

УЧИЛИЩНАТА ПЕЧАТНИЦА Е НАЦИОНАЛЕН ИЗДАТЕЛСКИ ЦЕНТЪР

През 1861 г. директорът Димитър Мутев открива към Болградската гимназия училищна типография с печатарска техника, закупена от Прага. В нея са издадени общо 74 заглавия, от които 65 са на български, а останалите на румънски език. Най-много са издадените учебници, които се изпращат както в училищата на бесарабските колонии, така и в училищата на поробена България. В училищната печатница се печатат и български периодични издания: списанията „Духовни книжици“ и „Общ труд“ и вестниците „Пътник“, „Ялпуг“, „Ехо от Болград“ и „Български глас“.

КУЛТУРНА ДЕЙНОСТ НА ГИМНАЗИЯТА

Болградската гимназия играе и ролята на крупен български читалищен център Училищната библиотека е открита през 1860 г. и винаги е достъпна не само за ученици и учители, но и за всички граждани. Тази библиотека разполага с богат книжен фонд и получава почти всички български възрожденски периодични издания. След като се създава ученическото дружество „Събуждане“, то създава втора библиотека в гимназията, която се ползва от гражданите. Болградската гимназия поставя и първите театрални представления. Театърът се ръководи от театрален комитет, а актьори са учители и преди всичко учениците от гимназията. Театралната група представя български патриотични пиеси като: „Райна княгиня“, „Стоян войвода“, „Изгубена Станка“, „Покръстването на Преславския двор“, „Иванко, убиеца на Асеня“ както и преводната пиеса „Многострадална Геновева“. Българите от Болград и околните села очакват с нетърпение всяка пиеса, която се превръща в истинско културно събитие. Изнесените пиеси на гимназиалния театър оказват много силно въздействие върху българските колонисти, като възпитават у тях високо национално съзнание. Освен това в училищните стаи на гимназията често се изнасят сказки по въпроси, които вълнуват възрожденските българи. През 1872 г. в гимназията се създава и ученическо дружество „Събуждане“.

Членовете му са в течение на революционните акции на българската емиграция и кореспондират с прочутия войвода Панайот Хитов чрез племенника му Атанас Данев. В едно писмо от 7 май 1876 г. на директора Павел Теодорович до Кирияк Цанков узнаваме, че 8 ученика са напуснали гимназията и се отправили за България да се включат във въстанието на българския народ. На следващата 1877 г. много ученици от гимназията се включват в редовете на Българското опълчение.

ПАНСИОНЪТ КЪМ ГИМНАЗИЯТА

На 4 март 1863 г. е открит и пансион към гимназията, като някои от учениците са на квартири, за които Попечителният комитет изплаща пари за наемите. Един от многото пансионери – Владимир Дякович, години по-късно си спомня: „... *Задружният живот в пансиона и близкото другарско общение на учениците от Бесарабия с ония от различни краища на Добруджа, Мизия, Тракия и Македония бяха най-силните фактори за повдигане патриотическия дух и за закрепване на националното съзнание.*“

ПРОГИМНАЗИАЛНА И ГИМНАЗИАЛНА СТЕПЕН

Гимназията в Болград има две училищни степени: първата е прогимназиалната — от I до III клас, а втората — от IV до VII клас — е гимназиална. За времето от 1859 г. до 1878 г. в Болградската гимназия се учат около 2300 ученика, които основно завършват първата степен, даваща им право да заемат учителски и административни длъжности в българските села. Някои от тях стават учители в България. От

учебната 1864–65 г. до 1876–77 г. в 13 випуска пълният седемгодишен гимназиален курс завършват 124 души.

ВЪЗПИТАНИЦИ И СТИПЕНДИАНТИ НА БОЛГРАДСКАТА ГИМНАЗИЯ

Между най-известните личности – възпитанци на гимназията са Ангел Кънчев, Олимпи Панов, Александър Малинов, Димитър Греков, Георги Сгруев, Данаил Николаев, Димитър Агура, Александър Балан, Атанас Тинтеров, Иван Вулпе, Богомил Берон и др.

Възпитаниците на Болградската гимназия получават образование на високо европейско ниво, отлично подготвени са по немски и френски език. Те учат в университетите на Франция, Швейцария, Германия, Австро-Унгария, Русия. Част от тях получават стипендия от бюджета на Болградската гимназия, като размерът на болградската стипендия е 6 до 8 пъти по-висок от държавните стипендии на Франция, Германия, Австро-Унгария. Стипендианти на Болградската гимназия са 19 души, или 15% от всички випускници.

ПЕРИОДИ В РАЗВИТИЕТО НА ГИМНАЗИЯТА

В развитието на Болградската гимназия има няколко периода: български (от 1858 до 1879 г.), румънски (1879–1886), руски (1886 до 1918 г.), румънски (1918–1944 г.) и съветски (от 1945 г.). През втория период, когато гимназията е превърната в румънски лицей, благодарение на далновидната политика на Попечителния комитет се запазва българския характер на учебното заведение и изучаването на български език (до 1885г.) Впоследствие

обаче то е превърнато в руска класическа гимназия под името „Император Александър III“ и губи напълно българския си национален характер. Унищожена е самобитността му, в резултат на което броят на българските ученици рязко спада. Българският език вече не се изучава в редовните часове. Въпреки това около 45% от децата са с български произход. ..

След 1918 г. гимназията е наречена Лицей „Карл I“ и е възстановено изучаването на български език факултативно, а от следващата година и като редовен предмет. От 20-те години се въвежда и българска история и география. От 1941 до 1944 г. училището е със статут на румънска гимназия, а след Втората световна война съветските власти трансформират гимназията в Болградско средно училище № 1 и забраняват изучаването на български език в него.

СЪВРЕМЕННА ИСТОРИЯ НА ГИМНАЗИЯТА

Тя води начало от 1993 година, когато Болградското средно общообразователно училище №1 става Болградска гимназия, а от 1999 година с постановление на Кабинета на министрите на Украйна от 05.04.1999 г. №536 Болградската гимназия носи името на Георги Раковски. С Украйна е подписан специален Протокол за историческата Болградска гимназия, по силата на който преподаването от 2001 г. преминава на български език. Днес в гимназията се обучават около 350 ученици от 1 до 11 клас: Всички ученици от 1 до 11 клас без изключение изучават български език като предмет, а в 10 и 11 клас и българска литература. Учениците от руската паралелка в 9 клас изучават курса „Традиции и обичаи на българите“, а учениците от историческите паралелки изучават история на България.

В статията са използвани материали от книгата на Никола Караиванов „Болградската гимназия“, Одеса, 2008 г, издадена от Конгреса на българите в Украйна и в. „Роден край“, Одеса и предоставена на редакцията на списание „Българи“ с любезното съдействие на Дора Костова, главен редактор на в. „Роден край“

Мария Захариева

Снимки: неофициален сайт на Болградската гимназия